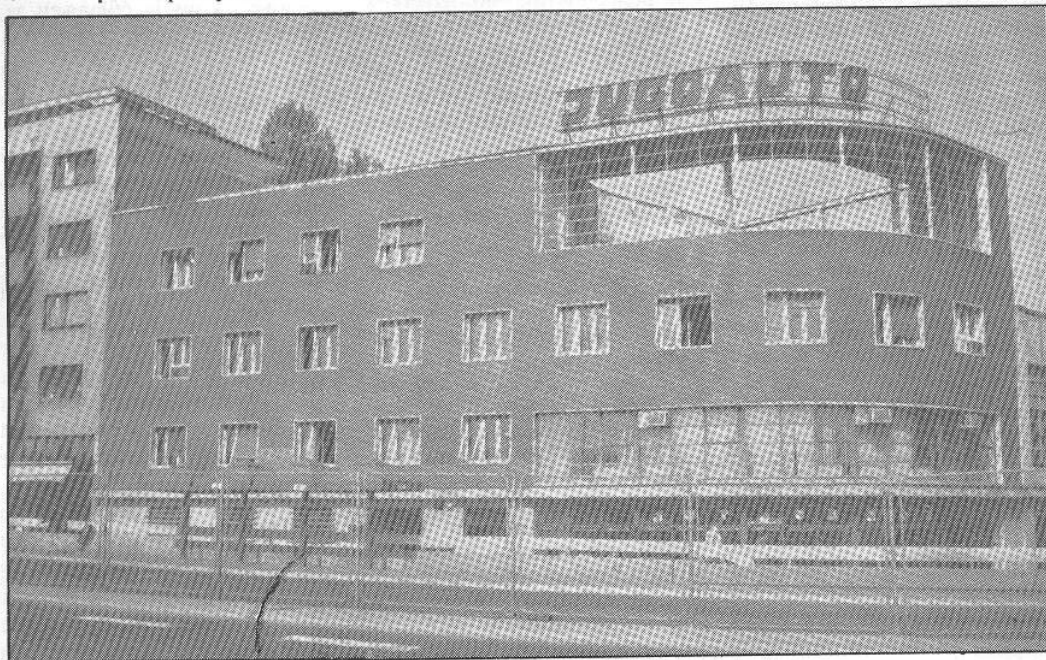

ацији у свом постојању. Зар је могуће да ће друштво дозволити да своју стогодишњицу дочека у малог руинираној згради? Зар ће и даље народу бити ускраћено да у Музеју упознаје живи и неживи свет тла на коме живи? Овакво стање треба што пре прекинути. Природњачки музеј треба хитно да добије на располагање неко од великих репрезентативних здања у центру Београда. Данас су за то могућности повољније него икада раније. Данас се ослобађају многе палате у којима су биле смештене савезне и друштвенополитичке организације. Одговорни, актуелни фактори у српској држави и граду Београду, који се данас изузетно залажу за буђење и развијање патриотизма и националне свести у народу, треба да схвате и прихвате да је познавање природних богатстава и реткости српског тла, важна компонента за развијање националних осећања код људи који на том тлу живе. У супротном може се довести у питање искренности њихови стремљења, или, бар у најмању руку, њихова способност за компетентно, комплексно вођење националне политике.

др Ђорђе Михајловић

Снимио: Бранко Арсенијевић

НЕИМАРИ ВРАЧАРА БАРД СРПСКОГ ЕКСПРЕСИОНИЗМА

Милан Злоковић, бард српске експресионистичке архитектуре, родио се 1898. године у Трсту. Већина његових пројеката из двадесетих и тридесетих година овог века, оживотворена је на Врачару

После одслушаних седмостара на Високој техничкој школи у Грацу (1905–16), Злоковић наставља школовање у Београду на Техничком факултету и крајем 1920. године стиче диплому. После дипломе одлази у Париз и тамо, као стипендиста Министарства просвете Краљевине СХС, ради у атељеима својих професора **Годефроја** (odegroy) и **Фрејнеа** (Freynet) и похађа предавања **Дила** (Diehl) и **Мијеа** (Millet). По повратку у земљу, 1923. године, ради као асистент на Техничком факултету у Београду. Тад почиње изграђивање **Злоковићеве** стваралачке личности, а за пример може послужити зграда у Ул. краља Милутина (1924–26), данас у руинираном стању, па се изглед може рекон-

струисати на основу сачуваних скица. Други пример је стамбена зграда на углу Његошеве и Ул. Проте Матеје, једно од најранијих дела **Милана Злоковића**.

У значајном обиму арх. М. Злоковић обавља свој рад на подручју Браничевске, Ранкеове и Ул. Гастона Гравијеа у периоду од 1924. до 1928. године. Прво од тих остварења је објекат на углу Ранкеове и Браничевске улице завршен 1925. али је **Злоковићева** улога у том пројекту недовољно јасна. 1926. година је Врачару донела осам нових грађевина **Милана Злоковића**, од којих се две, из разних разлога, изузимају, а то су бивша приземница у Браничевској 10 и троспратна зграда Стоматолошког факултета у Ранкеовој улици. По мишљењу господина **Зорана Маневића**, изнетом у каталогу "Архитект Милан

Злоковић", преосталих шест грађевина се могу поделити у две групе:

... У прву групу би ушао низ објеката у Ранкеовој улици бр. 10, 12–14 и Гастона Гравијеа 1–3. Настале приближно у исто време, међусобно физички повезане, ове грађевине су несумњиво већ у зачетку замишљене као композициона целина... Највише је труда уложено у обликовање објекта у Ранкеовој улици бр. 12–14, што се може тумачити пре значајем улице, локалног амбијента, него захтевима инвеститора, којима Злоковић при конципирању својих дела није придавао претераног значаја. Да у овој претпоставци која нам оцртава **Злоковићев** уметнички карактер има истине, показује већ следећи објекат, подигнут на углу Ранкеове и Ул. Гравијеа... И двојна зграда у Улици Г. Гравијеа понавља неке елементе зграде у Ранкеовој бр. 12–14, на један мање строг, претежно декоративистички начин, што је у складу са умањеним значајем улице.

У овим делима може се осетити дух традиционалног градитељства Медитерана, па је на тим основама било могуће изграђивати независан архитектонски став. Када је реч о другој групи објеката, могу се приметити извесне заједничке особине са првом групом, а то је посебан степен блискости са академском традицијом. У ову, другу групу, **Маневић** сврстава зграде у Ранкеовој 10, **Скерлићеве** бр. 12, Ранкеовој бр. 11 и Браничевској бр. 8. У последње три маса објеката се третира као зависни елемент у архитектонском компоновању. Ове грађевине потичу из 1926–27. године.

Поред овог вида рада **Злоковић** се бави и тражењем сопственог архитектонског израза, па се тако његови елаборати и пројекти срећу на конкурсима за Споменик

наставак са стране 16

палим борцима на Зејтинлику и Храм св. Саве на Врачару. Не треба испустити из вида да је Злоковић био становник Врачара, од 1926, с почетка у кући коју је сам пројектовао и где је плаћао кирију, на углу Браничевске и Рапкеове, а 1927. ради пројекат за сопствену кућу, коју 1927–28. подиже на углу улица Интернационалних бригада и Јанка Веселиновића и која се сматра једним од првих модернистичких пројеката у Београду.

Свој модернистички концепт Злоковић наставља градећи објекте у Ул. светог Саве бр. 6–8, а најзначајније Злоковићево дело је зграда Универзитетске дечије клинике у Београду, која важи као пример спрске модерне архитектуре уопште. Ово дело је грађено од 1936–1940. године. И после тако великог пројекта, инвентивни Злоковић шири своја интересовања и свој збир активности завршава зградом "Фиат"-а, данас "Југоауто", на булевару Југословенске армије, 1939–40.

У току рата се за себе бавио теоретским радом из области пропорција и модулација, као и после рата када се бавио испитивањем Корбизјеовог "Модулара".

Умро је изненада 29. маја 1965. године у Београду.

Игор Рил